

Leenwoorden inpassen in het Middelenegls en Nederlands: Verschillende sterktes van voorprogrammaties uitgelegd

Marlieke Shaw (KU Leuven)

Net zoals het laat Middelenegls (1300-1400) voor 28% bestond uit leenwoorden van Anglo-Normandische oorsprong (o.a. Jespersen, 1905; Finkenstaedt & Wolff, 1973; Ingham, 2012), kent het Nederlands sinds ca. 1950 een toestroom aan Engelse leenwoorden (Zenner, 2013). Met behulp van accommodatiestrategieën worden zulke leenwoorden ingepast in de grammatica van hun ontlende taal (Wohlgemuth, 2009). Recent corpusonderzoek toont aan dat sprekers de *verwerkingskost* (Matras, 2009; ook Myers-Scotton & Jake, 2014) daarbij zo laag mogelijk proberen te houden: in zowel de Engels-Nederlandse als de Frans-laait ME contactsituatie zijn sprekers *voorgeprogrammeerd* om leenwoorden te vermijden in complexere syntactische categorieën en posities en, in mindere mate, met niet-dominante inflectionele varianten (De Smet, 2014; Shaw & De Smet, n.d.-a, n.d.-b). Zo zijn leenwerkwoorden frequenter in niet-finiete (bv. *ik heb gereject*) dan in finiete constructies (bv. *ik rejectte*) vergeleken met taaleigen werkwoorden, en zijn leenadjectieven frequenter in niet-attributieve (bv. *de situatie is unfair*) dan in attributieve positie (bv. *het is een unfaire situatie*) vergeleken met taaleigen adjectieven.

Hoewel de voorprogrammaties in de twee bovengenoemde contactsituaties gelijkaardig zijn, zijn ze consistent meer uitgesproken in de Engels-Nederlandse dan in de Frans-laait ME contactsituatie (Shaw & De Smet, n.d.-a, n.d.-b). Deze paper geeft een niet-exhaustief overzicht van factoren die de uitkomst van taalcontactsituaties, en mogelijk het verschil in sterkte tussen de voorprogrammaties, kunnen verklaren.

Twee veelgenoemde factoren die de taalcontactuitkomst beïnvloeden, zijn de intensiteit (Thomason & Kaufman, 1991; Campbell, 1998; Matras, 2007; Bower et al., 2011) en duur (Thomason & Kaufman, 1991; Campbell, 1998) van het contact tussen brontaal en ontlende taal. Hoe vaker een woord gebruikt wordt, hoe sterker *verankerd* het is (Diessel, 2007; Schmid & Mantlik, 2015). Het contact tussen het Anglo-Normandisch en het laat ME was intenser dan dat tussen het Engels en het Nederlands vandaag, en het hield ook meerdere eeuwen aan. Daarom waren leenwoorden in de latere fasen van het ME mogelijk sterker verankerd en ervoeren sprekers minder hinder om de Anglo-Normandische leenwoorden in complexere syntactische constructies te gebruiken. In mijn onderzoek argumenteer ik dat dat het kleinere aantal voorprogrammaties in het ME in vergelijking met het Nederlands (cf. §1) kan verklaren.

Naast de intensiteit en de duur van taalcontactsituaties wordt de maatschappelijke context tijdens het taalcontact in rekening gebracht. De mate van/houding tegenover tweetaligheid en taalvermenging (Wright, 1995; Campbell, 1998; Schendl, 2004; Bower et al., 2011), het aantal sprekers van de talen (Thomason & Kaufman, 1991; Bower et al., 2011) alsook taalprestige komen aan bod. Ten slotte gaat deze paper beknopt in op taalinterne factoren zoals de grammaticale structuur van de talen in het talenpaar, hun compatibiliteit (Poplack, 1980; Sankoff, 1998) en grammaticale (Deibel, 2020) en typologische afstand (Thomason & Kaufman, 1991).

Hoewel dit onderzoek evenveel vragen oproept als beantwoordt, toont het aan hoe uiteenlopend de mechanismen achter taalcontactsituaties zijn en hoe cruciaal het is om met alle factoren rekening te houden. Zo kan het niet alleen bijdragen tot ons begrip over leenwoordontlening en -inpassing, maar kan het ook ons inzicht in de mechanismen achter veranderingen door taalcontact aanzienlijk verbeteren.

Literatuurlijst

- Bowern, C., Epps, P., Gray, R., Hill, J., Hunley, K., McConvell, P., & Zentz, J. (2011). Does Lateral Transmission Obscure Inheritance in Hunter-Gatherer Languages? *PLoS ONE*, 6(9), e25195. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0025195>
- Campbell, L. (1998). *Historical Linguistics. An Introduction*. Edinburgh University Press.
- De Smet, H. (2014). De integratie van Engelse leenwerkwoorden in het Nederlands. In F. Van de Velde, H. Smessaert, F. Van Eynde, & S. Verbrugge (Eds.), *Patroon en argument: Een dubbelfeestbundel bij het emeritaat van William Van Belle en Joop van der Horst* (pp. 75–87). Leuven University Press.
- Deibel, I. (2020). The contribution of grammar and lexicon to language switching costs: Examining contact-induced languages and their implications for theories of language representation. *Bilingualism: Language and Cognition*, 23(5), 992–1007. <https://doi.org/10.1017/S1366728919000865>
- Diessel, H. (2007). Frequency effects in language acquisition, language use, and diachronic change. *New Ideas in Psychology*, 25(2), 108–127. <https://doi.org/10.1016/j.newideapsych.2007.02.002>
- Finkenstaedt, T., & Wolff, D. (1973). *Ordered Profusion. Studies in Dictionaries and the English Lexicon*. Carl Winter.
- Ingham, R. (2012). *The Transmission of Anglo-Norman. Language history and language acquisition*. John Benjamins Publishing Company.
- Jespersen, O. (1905). *Growth and Structure of the English Language*. Teubner Publisher.
- Matras, Y. (2007). The borrowability of grammatical categories. In Y. Matras & S. Jeanette (Eds.), *Grammatical borrowing in cross-linguistic perspective* (pp. 31–74). Mouton De Gruyter.
- Matras, Y. (2009). *Language Contact*. Cambridge University Press.
- Myers-Scotton, C., & Jake, J. L. (2014). Nonfinite verbs and negotiating bilingualism in codeswitching: Implications for a language production model. *Bilingualism: Language and Cognition*, 17(3), 511–525. <https://doi.org/10.1017/S1366728913000758>
- Schendl, H. (2004). English historical code-switching in a European perspective. In J. N. Jørgensen & C. B. Dabelsteen, *Languaging and Language practices* (pp. 188–202). University of Copenhagen.
- Schmid, H.-J., & Mantlik, A. (2015). Entrenchment in Historical Corpora? Reconstructing Dead Authors' Minds from their Usage Profiles. *Anglia*, 133(4), 583–623. <https://doi.org/10.1515/anglia-2015-0056>
- Shaw, M., & De Smet, H. (n.d.-a). *Loan verb accommodation biases: A comparative study of Dutch and Middle English*.
- Shaw, M., & De Smet, H. (n.d.-b). *The nature of accommodation biases: Loan adjectives in Dutch and Middle English*.
- Thomason, S. G., & Kaufman, T. (1991). *Language contact, creolization, and genetic linguistics*. University of California Press.
- Wohlgemuth, J. (2009). *A Typology of Verbal Borrowings* (H. H. Hock, W. Bisang, & W. Winter, Eds.). de Gruyter Mouton.
- Wright, L. (1995). Middle English {-ende} and {-ing}: A possible route to grammaticalisation. In J. Fisiak (Ed.), *Linguistic Change under Contact Conditions* (Herdruk 2010, pp. 365–382). de Gruyter Mouton. <https://doi.org/10.1515/9783110885170.365>
- Zenner, E. (2013). *Cognitive Contact Linguistics: The macro, meso and micro influence of English on Dutch* [Doctoraatsproefschrift]. KU Leuven.